

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קעא

ערש"ק פרשת דברים ה'תשס"ה

פתח דבר

בעזרהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת דברים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קעא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור החילוקים בלשון הכתוב ובפירוש רש"י בסיפור בני גד ובני ראובן כפי שהוא בפר' מטות וכפי שהוא בפרשתנו; השינוי שארע בזמן שבינתיים שהביא לשינוי במערך המלחמה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ט עמ' 1 ואילך)

יינה של תורה

ביאור יסודי בנוגע לספר דברים, דמחד "משה מפי עצמו אמרו", ומאידך "לאו מאליו הי' שונה להם. . . אלא כמו שקבלה" – במה נשתנה ספר זה מאופן אמירת יתר הספרים ע"י משה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יט עמ' 9 ואילך)

חידושי סוגיות

יקשה בפסק הרמב"ם שהסנהדרין צ"ל נבונים לעיכובא, אף שבש"ס אמרו דאפי' משה לא אשכח, וידייק בפרש"י על הכתובים בזה / יבאר דכוונת רש"י לחדש ב' גדרים ב"חכמים", שדיינים צ"ל בדרגא אחרת מעושי המשכן, ועפ"ז מיושב הרמב"ם.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לד עמ' 9 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע – החשיבות המיוחדת בקביעת עתים לתורה בכל יום.

(אגרות קודש חלק ד עמ' תכד)

מקרא אני דורש

בראש הגייסות או בראש המלחמה

ביאור החילוקים בלשון הכתוב ובפירושו רש"י בסיפור בני גד ובני ראובן כפי שהוא בפר' מטות וכפי שהוא בפרשתנו ; השינוי שארע בזמן שבינתיים שהביא לשינוי במעריך המלחמה

א. בסוף פרשתנו (ג, יח) מסופר אודות דברי משה לבני גד ובני ראובן : "ואצו אתכם בעת ההיא לאמר, ה' אלקיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה, חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל". והעתיק רש"י התיבות "לפני אחיכם", ומפרש : "הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר 'וטרף זרוע אף קדקד'".

ולכאורה צריך ביאור :

הנה בפרשת מטות (לב, יז) מסופר על דברי בני גד ובני ראובן : "ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל", ושם מפרש רש"י : "בראשי גייסות, מתוך שגבורים היו". הרי שרש"י כבר פירש מדוע ילכו בני גד ובני ראובן בראש המחנה, מתוך גבורתם המיוחדת ; ואם כן, למה הוא צריך לחזור ולפרש זאת כאן בתורת חידוש ?

ב. אמנם כד דייקת, הרי יש כמה הבדלים בין דברי רש"י כאן לדברי רש"י בפרשת מטות, ולכן באמת חוזר רש"י (לכאורה) על אותו הענין, מכיון שיש שינויים וחידושים כאן.

אחד ההבדלים הבולטים הוא :

בפרשת מטות רש"י כותב שבני גד ובני ראובן היו "בראשי גייסות". כלומר, שלא הי' צבא וגייס נפרד של בני גד ובני ראובן, אלא שבתוך הגייסות של בני ישראל היו בני גד ובני ראובן בראש החיל ;

אולם כאן כותב רש"י "הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה" – שמשמעו, שכל החיל שהלך בראש הי' מבני גד ובני ראובן בתור פלוגה בפני עצמה. [וכמפורש ביהושע (ו, ט"ג), שאכן כך היה: "והחלוץ הולך לפני הכהנים . . והחלוץ הולך לפניהם"].

מהיכן באמת למד רש"י לשנות בתוך פירושו בין שני הפסוקים ? – רש"י למד זאת מתוך השינוי שבלשון הכתוב :

בפרשת מטות נאמר " (ואנחנו נחליץ חושים) לפני בני ישראל", ואילו כאן נאמר " (חלוצים תעברו) לפני אחיכם (בני ישראל)". ומעתה :

בפרשת מטות, כאשר נאמר "לפני בני ישראל" – כיון שגם בני גד ובני ראובן בעצמם הם חלק מכלל "בני ישראל", הרי שהפירוש "לפני בני ישראל" אינו שהם ילכו קודם להם ובנפרד מהם, אלא שבתוך "בני ישראל" גופא הם יהיו ה"ראש" והפנים [כמו פנים של אדם שאינם נפרדים מגופו אלא שבתוך הגוף עצמו הם החלק שנמצא בפנים]. ולכן מפרש שם רש"י: "בראשי גייסות", שבני גד ובני ראובן יהיו בראש הגייס הכללי של ישראל.

אולם כאן נאמר "לפני אחיכם", וכיון שבני גד ובני ראובן עצמם אינם חלק מ"אחיכם" שהם יתר השבטים, הרי מוכרחים ללמוד שאין הכוונה שבתוך בני ישראל גופא יהיו בני גד ובני ראובן הראש וה"פנים", אלא שהם ילכו "לפני אחיכם" – במשמעות של "קודם" ל"אחיכם", מעבר להם. ולכן כאן מפרש רש"י: "הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה" – בתור פלוגה בפני עצמה.

ג. ומעתה יתבאר עוד הבדל בין לשון רש"י בפרשת מטות ללשון רש"י כאן. כאן כותב רש"י שגבורתם של בני גד ובני ראובן היתה הטעם לכך שהם הלכו בראש: "לפי שגבורים היו"; אולם בפרשת מטות רש"י נוקט בלשון אחרת: "מתוך שגבורים היו".

והביאור בזה :

בפרשת מטות מסופר שבני גד ובני ראובן באו למשה וביקשו לנחול בעבר הירדן המזרחי, ואמרו לו: "אל תעבירנו את הירדן". ואז הוכיחם משה על כך, ואמר להם "האחיכם ילכו למלחמה ואתם תשבו פה", ועל כך השיבו בני גד ובני ראובן שאדרבה – לא רק שהם ילכו למלחמה ביחד עם כל ישראל, אלא שהם יחלצו חושים "לפני בני ישראל".

ולכן, שם רש"י אינו כותב שהטעם שהם הולכים "לפני בני ישראל" הוא "לפי שגבורים

לקראת שבת

ז

היו" – שזהו הטעם להליכתם זו – כי הטעם הוא שהם רצו לשלול את הטענה של "למה תניאון את לב בני ישראל", ואין צורך בטעם אחר; אלא שבכל זאת כותב רש"י "מתוך שגבורים היו" – וכוונתו בזה:

אם הם לא היו גבורים, הרי לא הי' מקום לשים אותם בראש החיל, שהרי דבר כזה (לשים אנשים חלשים בראש החיל) מזיק הוא למלחמה. אולם כיון שהם היו גבורים, לכן היתה אפשרות לקבל את דבריהם ולא היתה מניעה לכך.

אולם כאשר מגיעים לפסוק כאן, ורואים שמשה לא הסתפק בכך שבני גד ובני ראובן יהיו "בראשי גייסות" אלא צוה שיעמידו מהם פלוגה מיוחדת ונפרדת שתלך בראש ("לפני אחיכם"), נשאלת השאלה: למה לא מספיק שהם אכן ילכו "בראשי גייסות" ("לפני בני ישראל")?

על כך משיב רש"י – "לפי שהיו גבורים":

זה שבני גד ובני ראובן היו צריכים ללכת בראש אינו רק כדי לעקור מן השורש את הטענה כנגדם, אלא גם שבשביל נצחון המלחמה גופא נדרש שהראשונים יהיו הגבורים. ולמטרה זו של נצחון המלחמה, יש צורך בזה שתהי' פלוגה מיוחדת בראש, רק מהגבורים בפני עצמם.

ד. והטעם על זה גופא, שדוקא כאן בפרשת דברים נתחדש דבר זה שזקוקים לגבורת בני גד ובני ראובן בשביל נצחון המלחמה, יש לבאר:

לעיל כתב רש"י (פינחס כז, יב): "כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי", ונמצא, שכשהנחיל את עבר הירדן לבני גד ובני ראובן חשב משה שהותר הנדר והוא יכול להיכנס לארץ ישראל, ותפילתו שעלי' נענה שלא ייכנס לארץ (ולא הותר הנדר) היתה רק לאחר מעשה בני גד ובני ראובן.

ואם כן, בזמן סיפור דבני גד ובני ראובן (בפרשת מטות) עדיין חשב משה שיוכל להיכנס לארץ, והרי אם משה הי' מכניס את ישראל לארץ הי' כיבוש ארץ ישראל למעלה מדרך הטבע לגמרי (כמו כל המלחמות שהיו ע"י משה, כמסופר בחומש ובמפרשיו), ואין צורך בגבורתם של בני גד ובני ראובן לנצחון המלחמה. [וכדי לעקור מן השורש את הטענה "למה תניאון" וכו' – מספיק שיהיו "בראשי גייסות", ואין צורך לעשות מהם פלוגת גבורים בפני עצמה].

מה שאין כן כאן במשנה תורה, כבר נודע למשה שלא הועילה לו תפילתו ואינו נכנס לארץ, ובמילא הכניסה לארץ (על ידי יהושע) תהי' יותר על פי דרכי הטבע, ולפיכך הוסיף דבר זה שבני גד ובני ראובן ילכו "לפני אחיכם" – בתור פלוגה בפני עצמה של גבורים – שבביל נצחון המלחמה.

יינה של תורה

”משנה תורה” – מאת ה’ ו”מפי עצמו”

ביאור יסודי בנוגע לספר דברים, דמחד ”משה מפי עצמו אמרו”, ומאידך ”לאו מאליו הי’ שונה להם . . אלא כמו שקבלה” – במה נשתנה ספר זה מאופן אמירת יתר הספרים ע”י משה

א. ספר דברים נקרא ”משנה תורה”, וכביאור הספורנו על הפסוק בפרשתינו (א, ג):
 ”ויהי בארבעים שנה גו’ דבר משה אל בני ישראל גו’” – ”החזיר להם כל התורה כולה עד הנה בכלל”. וכבר נתבאר בגמרא (מגילה לא, ב), החילוק בין ד’ ספרים הראשונים לספר דברים, ששאר הד’ ספרים נאמרו ”מפי הגבורה”, ואילו משנה תורה אמר משה רבינו ”מפי עצמו”.

והנה, הא ד”משנה תורה” משה אמר ”מפי עצמו” – אין הכוונה שמשה אמר זאת על דעת עצמו ח”ו, שכן ”האומר שאין התורה מעם ה’ . . אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו ה”ו כופר בתורה” (רמב”ם הל’ תשובה פ”ג ה”ח);

אלא, כפי שביאר רש”י על הש”ס (סנהדרין נו, ב ד”ה כאשר צוק): ”משה לאו מאליו הי’ שונה להם משנה תורה כו’ אלא כמו שקבלה הוא והי’ חוזר ומגיד להם, וכל מה שכתוב בדברות האחרונות הי’ כתוב בלוחות וכן שמע מסיני”. וכביאור תוס’ (מגילה שם ד”ה משה), דמה ש”משה מעצמו אמרם” הי’ ”ברוח הקודש”.

לקראת שבת

ט

ולפ"ז, שגם משנה תורה לא אמר משה מפי עצמו, אלא ברוח הקודש – צריך ביאור: מדוע א"כ, איתא בגמרא שמשה אמר זה "מפי עצמו"?

ועד"ז צריך ביאור בהא דאיתא בגמ' (ברכות כא, ב. יבמות ד, א) ש"אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא, במשנה תורה דריש". ובביאור החילוק, כתב בראב"ן (ס"ו לד): "וטעמא משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר משנה תורה פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש" –

דמכיון שמשה רבינו אמר זאת "ברוח הקודש" (כדברי תוס' הנ"ל), מדוע א"כ סדר הפרשיות תלוי במשה, בשונה מד' הספרים הראשונים – והלאו ספר דברים נכתב ברוח הקודש בדיוק כמו ד' הספרים הראשונים?

ב. וי"ל הביאור בזה:

בנוגע לתורה מצינו שני קצוות: מחד, אמרו חז"ל (ראה מדרש תהילים ז, ג) "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", והכוונה בזה ש"קדמה" הוא במעלת וחשיבות התורה (כמבואר בתורת החסידות בכ"מ). ונמצא שהתורה היא למעלה לגמרי מגדרי העולם והנבראים. ומאידך, רצה השי"ת שתורה זו, שלמעלה מהעולם, תרד מטה-מטה ותחדור בגדרי העולם והנבראים.

והנה, הא דירדה התורה למטה ולגדרי הנבראים, אין זה ענין של "צמצום", אשר התורה שירדה למטה היא בדרגא אחרת מכפי שהתורה למעלה [וע"ד רב המצמצם את חכמתו לפי ערך התלמיד, דשכל התלמיד אינו כפי שכל הרב]; אלא, שהתורה כפי שהיא למעלה לגמרי מגדרי העולם – היא-היא ירדה ונתלבשה בגדרי הנבראים והעולם. והוא פלא עצום.

והנה, בכדי שיתכן דבר כזה – שהתורה כפי שהיא למעלה מהעולם תבוא, כפי שהיא, בתוך גדרי העולם – מוכרח להיות ממוצע שיש בו את שני הענינים (שיהי' למעלה מהעולם, אבל הוא בתוך העולם), ובמילא יוכל הוא לחבר את שני הענינים. וזהו מה שהתורה ניתנה ע"י משה רבינו, שהוא ממוצע המחבר שני ענינים אלו:

דהנה, על הפסוק "תפלה למשה איש האלקים" – איתא במדרש (מדרש תהלים שם. דב"ר פי"א ד): "מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה אלקים"; וכן מצינו בענין הנבואה של משה רבינו, שמחד "לא קם עוד נביא כמשה", ולאידך, הנה שאר הנביאים בשעה שמתנבאים, אזי מחמת עוצם הגילוי של דבר ה' הם מתבטלים, "יראים ונבהלים ומתמוגגין" (לשון הרמב"ם הלי' יטוה"ת פ"ז ה"ו). אבל משה רבינו, עם היות שהגילוי אליו נעלה יותר משאר הנביאים ("לא קם עוד נביא כמשה" כנ"ל), מ"מ לא התבטל מחמת הגילוי, אלא אדרבה הי' "עומד על עמדו" (שם).

וזהו שמשה רבינו הי' ממוצע המחבר את התורה שלמעלה מהעולם עם העולם.

לקראת שבת

י

ג. והנה, באופן ההשפעה שע"י הממוצע – ישנם שני אופנים:

(א) כאשר משה רבינו משמש בתור שליח בכדי להעביר את התורה, וכלשון רש"י (מגילה שם ד"ה משה מפי הגבורה): "נעשה שליח". והיינו, שהממוצע אינו אלא רק "מעביר" את ההשפעה עצמה כפי שהיא, ואין ההשפעה מגיעה למקבל כפי שנתלבשה ונתפסה בגדרי הממוצע. ובלשון החסידות: בדרך "מעבר".

(ב) כאשר משה רבינו מבין ומשיג בשכלו את התורה. והיינו, שנעשה שינוי בהשפעה, כי היא מתלבשת ומתאחדת עם הממוצע לפי ערכו ודרגתו. ובמילא ההשפעה שבאה אח"כ, היא לפי ה"כלים" של השגת המקבלים. ובלשון החסידות: בדרך "התלבשות".

[דוגמא פשוטה לב' אופנים אלו:

כאשר אדם כותב דבר שכל, הנה דבר השכל רק "עובר" דרך האצבעות, אבל האצבעות לא קיבלו מאומה מן השכל; אבל כאשר האדם מתכוון בשכלו, הנה השכל "מתלבש" במוח שלו, והוא מקבל את חכמת השכל לפי ערכו].

וזהו ביאור החילוק בין ד' הספרים הראשונים לבין משנה תורה:

ד' הספרים הראשונים הי' משה ממוצע המחבר בתור שליח, שהשפיע את ההשפעה בדרך "מעבר". וא"כ, דברי תורה אלו לא נתפסו ונתלבשו בהשגה שלו, אלא נשאו בדרגא כזו של "מפי" הגבורה; לעומת זאת במשנה תורה, הנה למרות שאף היא נאמרה "ברוח הקודש", מ"מ מכיון שזה התלבש בהשגת משה עצמו, לכן זה נקרא "מפי עצמו".

ד. לפ"ז יש לבאר גם הטעם ש"אפילו למ"ד דלא דריש סמוכים בעלמא, במשנה תורה דריש", וכביאור הראב"ן הנ"ל שבכל התורה "אין מוקדם ומאוחר", אבל משנה תורה שהי' ע"י משה "לא סידר אלא להדרש":

בהקדם מ"ש השל"ה, שלמרות שאין מוקדם ומאוחר בתורה, הנה "תורתנו הקדושה אשר היא בתכלית השלימות ובודאי היא המסודרת בתכלית הסיודור כו'". ונמצא, שבאמת יש בתורה סדר וקדימה ואיחור, אלא שסדר זה הוי סדר "שמימי" שלמעלה מגדר הנבראים. ונמצא, שה"סמוכים" בתורה אינו לפי השגת הנבראים כלל, ולכן "לא דריש סמוכים".

משא"כ משנה תורה, שדבר ה' התלבש בשכלו והשגתו של משה רבינו, נמצא שגם הסדר והסמיכות בזה הוא לפי השגת שכלו של משה רבינו. ושוב, אין זה סדר שמימי שלמעלה מגדר הנבראים, אלא אדרבה, נתפס בהבנת הנבראים לפי כלי השגתם. וזהו הטעם שבמשנה תורה דריש סמוכים.

חידושי סוגיות

בהא דאין מעמידין דיין שאינו חכם ונבון

יקשה בפסק הרמב"ם שהסנהדרין צ"ל נבונים לעיכובא, אף שבש"ס אמרו דאפי' משה לא אשכח, וידייק בפרש"י על הכתובים בזה / יבאר דכוונת רש"י לחדש ב' גדרים ב"חכמים", שדיינים צ"ל בדרגא אחרת מעושי המשכן, ועפ"ז מיושב הרמב"ם

א.

יקשה בפסק הרמב"ם שהסנהדרין צ"ל נבונים לעיכובא, אף שבש"ס אמרו דאפי' משה לא אשכח, וידייק בפרש"י על הכתובים בזה

בהל' סנהדרין ריש פ"ב פסק הרמב"ם "אין מעמידין בסנהדרין כו' אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלגין בחכמת התורה כו'". ואינו מובן: כיון שאמרו בש"ס ש"נבונים לא אשכח" אפילו בימי משה, איך פסק הרמב"ם ש"אין מעמידין כו' אלא אנשים חכמים ונבונים"?

(1) והוא מעירובין (ק, ב). זח"ב (עב, ב. רא, א). וכן מובן מספרי פרשתנו שם (שמביא רש"י בהמשך פירושו) "ולא מצא אלא שלש".

לקראת שבת

יש מפרשים² "דהאי אין מעמידין דקאמר הרמב"ם היינו היכא דמשתכחי נבונים אבל אי לא משתכחי לא מיעכבי", וע"ד דברי הרמב"ם להלן בהפרק (ה"ז), ש"ב"ד . . צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן חכמה וענוה כו", ש"פשוט הוא שכל זה אינו לעיכובא"³. אבל מפשטות לשון הרמב"ם "אין מעמידין כו' אלא כו' ונבונים" משמע⁴, שדין זה (שבריש הפרק) ה"ה לעיכובא⁵.

והנראה בזה, בהקדם כמה דיוקים בפרש"י פרשתנו :

עה"פ (פרשתנו א, יב"ג) "איכה אשא לבדי גו' הבו לכם אנשים חכמים ונבונים גו'", פרש"י (שם, יג) "נבונים – מבינים דבר מתוך דבר, זו היא ששאל (ספרי כאן) אריוס את רבי יוסי מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר כשמביאין לו דינרין⁶ לראות רואה וכשאינן מביאין לו יושב ותוהא, נבון דומה לשולחני תגר כשמביאין לו מעות לראות רואה וכשאינן מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו".

וצריך להבין:

החילוק בין חכם לנבון פירש רש"י לעיל (בפ' תשא), עה"פ (לא, ב"ג) "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי גו' ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה גו'" – "בחכמה – מה שאדם שומע מאחרים ולמד, ובתבונה – מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד", וא"כ מדוע צריך רש"י לחזור ולפרש "נבונים – מבינים דבר מתוך דבר"?

ואף שלכאורה הוא בפשטות – מפני שריבוי פרשיות (ריבוי זמן) מעת פירושו בפעם הא' – הרי כשם שלא חש רש"י לפרש כאן עוד פעם "שחכמים" הם ה"שומעים מאחרים ולומדים"⁷ (ובפשטות הוא משום שסומך על פירושו בפ' תשא), כך לא הי' לו לחזור ולפרש ש"נבונים" היינו "מבינים דבר מתוך דבר"?

וביותר תמוה: בפ' תשא מסתפק רש"י בפירושו של התיבות "חכמה" ו"תבונה", ומדוע הוצרך להוסיף כאן משל, ולא עוד אלא משל באריכות ולא – הנמשל ובקיצור? ולאידך:

(7) בפרש"י לפנינו איתא "חכמים – כסופים". והאריכו במפרשים בפירוש הדבר, ומאי טעמא הוציאו רש"י מידי פשוטו. אבל נראים דברי המפרשים (שם אפרים. משמרת הקודש. באר יצחק. ועוד) שהגירסא הנכונה בפרש"י היא (ע"ד הספרי כאן) "אנשים צדיקים כסופים"^א (בהשמטת תיבת "חכמים", או שתיבת "חכמים" צ"ל חלק מהד"ה דפרש"י זה: חכמים נבונים . . מה בין כו')

(2) צידה לדרך פרשתנו א, טו. וראה לח"מ שם. (3) ל' הלח"מ שם (בסופו). וראה גם רב"ז שם. כס"מ שם (ה"ו). צידה לדרך פרשתנו שם. ועוד. (4) ראה תורה מתני' – מנחות פג, ב. – וכן מפורש (בעניינו) במנ"ח מצוה תצא. (5) ובפרט שבנוגע לכהנים ולויים מפרש הרמב"ם (שם ה"ב) "מצוה כו' ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראלים ה"ז מותר" – שמה משמע, דהתנאים שבה"א שם הם לעיכובא.

(א) כ"ה ברוב כתי"י רש"י שתח"י (וגם בדפוס ראשון ליתא תיבת "חכמים"). גירסא זו בספרי רש"י הובאה גם בדרישה לטח"מ ס"ז סקט"ו.

(6) כ"ה בדפוס רש"י הנפוצים – "דינרין . . מעות". וצ"ע. ובכת"י רש"י שתח"י (וכן בדפוס א' וב' דרש"י) אין גירסא כזו.

לקראת שבת

יג

אם יש צורך בביאור נוסף, על ידי משל כו' – הו"ל לרש"י לכותבו במקום שמפרש החילוק בין חכמה לתבונה בפעם הראשונה⁸, בפ' תשא, ולא להמתין עד פ' דברים.

גם צריך ביאור:

(א) מה ניתוסף ונתחדש בהבנת ההבדל בין חכמים לנבונים, על ידי המשל מ"שולחני עשיר" ו"שולחני תגר"?

(ב) אדרבה, לכאורה, המשל מ"שולחני תגר" אינו מכוון להנמשל ("מבין דבר מתוך דבר"): "מבין דבר מתוך דבר" פירושו שהבנת ה"דבר" החדש מיוסדת על ה"דבר" הראשון ("מתוך דבר") ששמע מאחרים; ואילו "שולחני תגר" . . . כשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו", היינו (א) שנושא ונותן (כפירוש הפשוט של "תגר"⁹), (ב) וממעות "שלו"¹⁰.

[ורק חלקו הראשון של המשל מ"שולחני עשיר" ש"כשאין מביאין לו יושב ותוהא", מכוון ל"חכם" שרק "שומע מאחרים" ואינו יכול להוסיף מדילי, ולכן "כשאין מביאין לו יושב ותוהא".]

(ג) כאשר רש"י מזכיר שם בעל המאמר ה"ז משום שידיעת שם בעל המאמר מוסיפה ביאור, או מתרצת שאלה של תלמיד "ממולח", ומה ניתוסף כאן ע"י הודעת שם בעל המשל – "זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי"?

ומה גם שלא זו בלבד שהעתיק רש"י שם בעל המשל – "רבי יוסי" – אלא עוד מדייק להקדים "זו היא ששאל אריוס", היינו (א) שאמירת המשל באה כתשובה על שאלה, (ב)

מכיון שצריך לפרנסה (משא"כ שולחני עשיר).
10 בדפוס א' וב' ורוב כת"י רש"י שתח"י
ליתא תיבת "משלו". אבל (נוסף לזה שגם בספרי
כאן איתא "משלו" – הרי) בכל אופן זוהי הכוונה
ב"מחזר ומביא", דהיינו "משלו".

פינקעלשטיין). וראה מדרש לקח טוב כאן) – ששולחני
עני "יושב ותוהא" כשאין מביאין לו לדאות, והעשיר
"מוציא משלו".

(ולהעיר, שלפי גירסא זו, השולחני (עשיר)
ש"מוציא משלו" הוא משל על חכם, והשולחני (עני)
ש"יושב ותוהא" הוא משל לנבון (ולפ"ז צ"ל לכאורה,
ש"נבון" אינו "מבין דבר מתוך דבר").

אבל בבאר יצחק על פרש"י כאן עוד אופן (וגירסא)
– שהחכם הוא כשולחני עני "שאין לו רק מה שמביאין
אחרים . . . אבל הנבון . . . העשיר . . . מוציא גם מכיסו
לדאות". וראה גירסת הספרי במלבי"ם כאן. ואכ"מ.

– היינו ש"כסופים" הוא פירושו של "אנשים" (ולא
"חכמים"). ואכ"מ.

8 וצע"ק שלא פרש"י בפ' מקץ (שלפנ"ז)
הלשון (מא, לג. שם, לט) "נבון וחכם" (כהרמב"ן,
ספורנו ועוד – שם, לג. רשב"ם שם, לט). ולהעיר
שגם הראב"ע לא פי' החילוק דחכמה ובינה בפ'
מקץ שם כ"א בפ' תשא שם. ואכ"מ.

9 להעיר מס' זכרון כאן "בכל נוסחאות ספרי
דבי רב . . . נבון דומה לשלחני עני והוא הנכון".

אבל: (א) בדפוס א' וב' דפרש"י וכל כת"י רש"י
שתח"י איתא "תגר", ככפנים. וכ"ה בספרי לפנינו
(כולל דפוס ראשון דהספרי). (ב) גם להגירסא
"עני" – הרי פשוט הענין ד"מחזר ומביא"¹¹ היינו

(ב) אבל ביל"ש כאן (כהגירסא בדפוס א' ועוד
דהיל"ש. ויש גירסא כזו גם בספרי (ראה ספרי הוצאת

לקראת שבת

שבעל השאלה הי' "אריוס" (ולא כתב רש"י "נכרי אחד" 11 וכיו"ב).

ב.

יבאר דכוונת רש"י לחדש ב' נדרים ב"חכמים", שדיינים
צ"ל בדרגא אחרת מעושי המשכן, ועפ"ו מיושב הרמב"ם

ויש לומר הביאור בזה:

כוונת רש"י כאן היא לתרץ שאלה פשוטה בהמשך הכתובים כאן, שבתחלה אמר משה
"הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים גו'", ובהמשך דבריו נאמר רק "ואקח . . אנשים
חכמים וידועים" (א, טו) ולא נזכר "נבונים", כפרש"י שזהו מפני ש"נבונים לא מצאתי" 12.
ויש לתמוה 13: הרי בנוגע למלאכת המשכן מצא משה רבינו בעלי חכמה ותבונה, כמפורש
בפ' ויקהל (לו, א) "ועשה בצלאל גו' וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה",
הרי מפורש, שנמצאה מעלת ה"תבונה" ולא עוד אלא שהיתה (לא רק אצל בצלאל שבו
נאמר (כנ"ל) "ואמלא אותו גו' בחכמה ובתבונה", אלא גם) אצל "כל איש חכם לב"; ומדוע
במינוי דיינים – "נבונים לא מצאתי" 14?

[ובפרט ששניהם, מלאכת המשכן ומינוי הדיינים, אירעו – לפי פרש"י – בסמיכות זמן
זל"ז, שהרי פרשת מינוי הדיינים היתה (כפרש"י בפ' יתרו יח, יג) למחרת יום הכפורים (או עכ"פ
בסמיכות אליו), ובו בזמן הי' הציור על מלאכת המשכן (כפרש"י בפ' תשא 15)].

ובהכרח לומר, שלא הרי "נבונים" שהוצרכו לדיינים, כבעלי תבונה שהוצרכו לעשיית
המשכן 16.

וכדי לבאר את יתרון המעלה שב"נבונים" לצורך דיינים לגבי התבונה שהוצרכה
לעשיית המשכן – מביא רש"י משל מ"שולחני", לומר לך ש"נבון" כאן (בנוגע דיינים)
"דומה לשולחני תגר", כדלקמן.

11) ראה רש"י ס"פ בראשית (ו, 1).

12) ראה הנסמן בהערה 1.

13) להעיר מזהר ויקהל (רא, א).

14) בחי' ופי' מהרי"ק על פרש"י (א, טו) מפרש
דברי רש"י "לא מצא אלא שלשה" – ש"לא מצא
שהיה בכל אחד כל אותן (שבע) המדות" (כ"א רק
ג'), והיו "נבונים" בבני"א אלא שהיו חסרים במדות
אחרות.

אבל מפשטות לשון רש"י (ועד"ז בעירובין שם)
"נבונים לא מצאתי" משמע, שלא מצא "נבונים"

כלל (ואפילו לא אצל מיעוט השופטים. ולהעיר
מחדא"ג מהרש"א נדרים (כ, ב) ש"שבת יששכר
שהי' בדורו של משה היו בהו ודאי נבונים").

15) ל, טז. לא, יח. לג, יא. וכן בר"פ ויקהל.

16) ראה גם ל"ת וס' הליקוטים (להאריז"ל)
פרשתנו עה"פ (ושם, דבינה לא אשכח, משא"כ
"תבונה" (שבפ' ויקהל). ע"ש ע"ד הסוד). וראה
זהר שם "נבון כמה דרגין אית ביי".

ולהעיר, שיונתן מתרגם בכ"מ "נבון" "תבונה"
(וכיו"ב) – "סוכלתן" (כת"א), משא"כ בפרשתנו
מוסיף ("וסוכלתנן) מרעיוניהון".

ביאור הדברים :

בהבנת "דבר מתוך דבר" – ישנם שני אופנים (כלליים): (א) כאשר לומד דבר וענין מסויים, אין לימודו באופן שמבין רק מה ש"שומע מאחרים" ותו לא מידי, כי אם, שמתוך ענין זה הוא מבין מעצמו עוד פרטים נוספים שלא שמעם בפירושו. (ב) "מבין דבר מתוך דבר" באופן של חידוש ממש. והיינו שלא רק שהוא מרחיב הבנתו בהענין ששמע בתוספות פרטים, אלא שעל יסוד "דבר" זה, הוא בא להבנת דברים חדשים ממש¹⁷.

וזהו החילוק בין בעלי תבונה בנוגע למלאכת המשכן או – לדיינים "נבונים" – דאף שבמלאכת המשכן הי' צורך בתבונה, היינו לא רק לשמוע מאחרים אלא גם להבין "דבר מלבו מתוך דברים שלמד¹⁸", הרי זוהי רק הרחבת ההבנה ב"דבר" עצמו מיני' ובי', ולא הבנת דבר חדש; משא"כ בנוגע לדיינים, הי' צורך ב"נבונים" שבכוחם להבין (מתוך דבר) דבר שיש בו חידוש ממש.

וזהו כוונת רש"י בהביאו המשל מ"שולחני תגר"¹⁹, דגם "כשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו" – שבזה מוסבר, שהכוונה כאן היא ל"נבונים" כאלה שאינם מסתפקים במה שמבינים ומרחיבים את הדבר שלמדו (כשולחני המרוויח ממה ש"מביאים לו"), אלא שהם מבינים עי"ז דברים חדשים ממש – כמשל "שולחני תגר" שעוסק בדילי' כש"אין מביאין לו", ומרויח רווחים חדשים.

וטעם החילוק שבין מלאכת המשכן ומינוי דיינים – מובן בפשטות:

בהציווי על עשיית המשכן נאמר (תרומה כה, ט. שם, מ) "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו", "בתבניתם אשר אתה מראה בהר", שהיתה הוראה מפורשת ומפורטת בכל פרטי עשייתם – ולכן מספיקה "תבונה" שתם להבין מראית תבניתם כיצד לעשותם בפועל – ואין צורך בתבונה באופן של חידוש, מאחר שאין מחדשים דבר;

משא"כ בנוגע לדיינים לשפוט את ישראל בכל מיני מצבים ותנאים ובמשך כל זמן הדיינות, ולדון בשאלות וענינים שלא נתפרשו בתורה, שלכן יש צורך לדמות מילתא למילתא וכו', להבין ולהסיק מעומקה של תורה באופן של חידוש ממש – צ"ל "מבינים דבר מתוך דבר" באופן של חידוש.

(שם).

19) ואף ששאלה האמורה מתעוררת רק לקמן (פסוק טו) בהשמטת "נבונים" – מתרץ רש"י שאלה זו בתחילת הענין (ובפרט ששני הפסוקים הם בסמיכות ובהמשך זל"ז). ובפרט שעפ"ז מובן גם הצורך בההקדמה שבפסוק זה – "הבו לכם" (הזמינו עצמכם לדבר. רש"י), שמשמע שיש בענין זה קושי מיוחד.

17) ראה (ע"ד החסידות) אמרי בינה ש' הק"ש פנ"ט (נו, סע"ב ואילך). מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ד (ע' א'שמה). אוה"ת בראשית כרך ו (תתרכד, ב ואילך). המשך תרס"ו ע' תג. סה"מ תרע"א ע' ט. ובכ"מ.

18) להעיר מרש"י פקודי (לח, כב) שבצלאל עשה "דברים שלא אמר לו רבו". אלא שלכאורה שייך זה למעלת ה"דעת" – רוח הקודש" (רש"י תשא

לקראת שבת

[ובפרט ע"פ פרש"י בפסוק שלפנ"ז (א, יב), "שהיו ישראל טרחנין . . רואה את בעל דינו נוצח בדין (ואז) אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא כו", שודאי שהיו צריכים ישראל לדיינים "נבונים" שיוכלו לטפל עם בעלי דין "טרחנין" כאלה הבאים בטענות וראיות המתחדשות אך זה עתה].

– ו"נבונים" כאלו (שמבינים דבר מתוך דבר כ"שולחני תגר") – אמר משה רבינו – "לא מצאתי".

ועפ"ז מבאר רש"י עוד תמי' בכללות הענין ד"נבונים לא מצאתי":

מובן ופשוט, שבקשת משה "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם" – למנות דיינים שיש בהם מדות אלו דוקא – היתה בהתאם לרצון השם. ומפורש בפרש"י (א, ט. שם, יב) שדברי משה "לא אוכל לבדי גו' איכה אשא לבדי גו'" – "לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפני הקב"ה".

[ואף שפרש"י (לקמן פסוק טו) שכל "שבע מדות" הדרושות לדיין "אמר יתרו" (ולא רק אותן המנויות בפ' יתרו²⁰ "ואתה תחזה גו' אנשי חיל גו'") – הרי פשיטא שמשה לא ה' מסכים לדבריו לשנות סדר הנהגת משפט העם בלי הסכמת הקב"ה, וכמפורש בפרש"י עה"פ²¹ "איעצך . . וצוך אלקים" – "המלך בגבורה אם יצוה כו", וא"כ ודאי שגם על פרטי הדברים היתה הסכמת הקב"ה].

וכיון שכן תמוה – כיצד יתכן שהקב"ה הסכים שאחד מתנאי הדיין הוא שצ"ל "נבון", כאשר לא היו "נבונים" באותה שעה בין בני – "נבונים לא מצאתי"?

וע"פ הנ"ל יש לומר, שהתואר "נבונים" כנ"ל כולל שני סוגים זה למעלה מזה: (א) נבונים סתם – "מבין דבר מתוך דבר" (כפי שה' אצל עושי מלאכת המשכן), (ב) "נבונים" בתכלית השלימות – "כשולחני תגר", באופן של חידוש, כנ"ל בארוכה. וכוונת רש"י ב"נבונים לא מצאתי" היא להסוג הנעלה ד"נבונים" (שבזה האריך רש"י לפנ"ז, כנ"ל), אבל מובן ופשוט שהדיין צ"ל (עכ"פ) במעלה ד"נבון" סתם, "מבין דבר מתוך דבר" כאופן הא' הנ"ל – ולהם כיוון משה כשדרש (בהסכמת הקב"ה) "הבו גו' ונבונים"²² – ונבונים כאלה אכן היו ומצאום ונמנו.

[אלא שכדי לרמז שמשה לא מצא נבונים בשלימות כ"שולחני תגר", משמיט אח"כ הכתוב הפרט ד"נבונים" (אף שהאנשים שמנה משה היו גם "נבונים", ולא היתה חסרה אצלם אלא השלימות שבזה, כנ"ל)].

כא "ברוה"ק שעליך".
22) ואולי י"ל שזהו דיוק הלשון "הבו לכם גו' ונבונים" – שבנ"י הזמינו "נבונים", היינו נבונים סתם, אלא שמושה אמר "נבונים לא מצאתי", "נבונים" כרצונו של משה, "כשולחני תגר".

20) יח, כא. – רואה בארוכה מפרשי רש"י פרשתנו שם (א, טו) בנוגע ל"שבע מדות" הנ"ל. וראה משנה למלך לרמב"ם הל' סנהדרין רפ"ב.
21) יתרו שם, יט. שם, כג. – ולהעיר מרש"י שם,

לקראת שבת

יז

וע"פ כהנ"ל דב' סוגי "נבונים" איתנהו, אתי שפיר דברי הרמב"ם הנ"ל, די"ל שכוונת הרמב"ם ב"אין מעמידין כו' אלא כו' ונבונים" היא ל"נבונים" סתם שזהו תנאי לעיכובא (בסנהדרין²³) ו"נבונים" כאלו היו בימי משה (וגם לאח"ז); ודברי הגמ' שבימי משה "נבונים לא אשכח" היינו "נבונים" . כשולחני תגר", כנ"ל.

[אלא שעדיין יש מקום ל"תלמיד (עכ"פ) ממולח" להקשות: מאחר שאנו אומרים, שזה שהכתוב מרמז (בהשמטת תיבת "נבונים") ש"נבונים לא מצאתי" הכוונה ל"נבונים" בתכלית השלימות – הרי נמצא, (גם) ל"נבונים" כאלה התכוון משה בבקשתו "הבו לכם אנשים גו' ונבונים". והדרא קושיא לדוכתא: איך דרש הקב"ה תנאי זה בשעה שידע ש"נבונים (כאלה) לא אשכח" ?

ועכצ"ל, כי היות שתכונה זו בדיין הוא ענין נחוץ ביותר, אשר ע"כ יש להשתדל ולעשות כל מה שאפשר כדי למצוא גם "נבונים" כאלה; ולכן נזכר בתורה תנאי זה (בדרישת משה), אף ש"נבונים לא מצאתי", להדגיש, שתכלית השלימות ב"דיין" היא, כשיש בו גם מעלה ותכונה זו.

והקדים רש"י "זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי" – שבזה מרמז לשני ענינים:

א) המשל ד"שולחני תגר" נאמר על ידי רבי יוסי, שהי' מצויין במעלה ומדה זו ד"תבונה" באופן מיוחד, וכמארו"ל (ירושלמי סוף סוטה) "משמת רבי יוסי פסקה הבינה" [וכדמצינו שמעלת רבי יוסי היא "נימוקו עמו" (גיטין סז, א. וש"ג), "פירושו עמו, לתת טעם לכל דבריו שהי' מיישב את דבריו" (רש"י שם), היינו לימוד באופן של טעם והסברה (בינה²⁴)] – ולכן ר' יוסי "לשיטתו", בהתאם למעלתו, הוא שהכיר והדגיש את גודל ענין ה"תבונה" בכל שליומותה, הנדרשת כתנאי בשופטי ישראל (הראויים לשם), והיינו שיהיו כמו "שולחני תגר" בהמשל²⁵.

25) י"א שרבי יוסי זה (שאצלו שאל אריוס שאלה זו) אינו רבי יוסי התנא (ש"נימוקו עמו"), כ"א ר' יוסי האמורא, חברו של ר' יונה [שהי' להם מו"מ עם ארסקינס – ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. מגילה פ"ג סה"א. ועוד] – כי אריוס הכומר חי בזמן האמוראים.

אבל נוסף לזה שסתם רבי יוסי הוא רבי יוסי (בן חלפתא) התנא, הרי עוד ועיקר: מקור הדברים הוא בספרי, וא"כ לא יתכן שהכוונה לר' יוסי האמורא, שהרי בספרי הובאו דברי התנאים (כמו במשנה)^א.

23) משא"כ בסתם ב"ד, שבוה קאי להלן ה"ז שם, שצ"ל ז' מדות אבל אינם לעיכובא.

ולהעיר שבה"ז הזכיר הרמב"ם רק מעלת החכמה ולא בינה (אף שמעתיק מהכתוב "חכמים ונבונים"). והיינו שס"ל ש"נבונים" לא נחשבת מדה בפ"ע (מז' המדות) אלא נכללת ב"חכמה", כמו שהאריכו במפרשים (לח"מ לרמב"ם שם. רא"ם וצידה לדרך פרשתנו שם).

24) כ"כ בפני משה לירושלמי סוטה שם. אבל להעיר מפרש"י לאבות (פ"ג מ"ז) ד"דעת" היא מה ש"מראה ונותן טעם לדבריו", ו"בינה שיודע להבין אבל אינו מראה טעם" (וראה רבינו יונה שם). – ובלקוטי לוי"צ על זהר (ח"א ע' קיח) שר' יוסי הוא בחי' דעת. ואכ"מ.

א) ולהעיר, שבדפוס שני וכמה כתי' רש"י (שתח"י) הגירסא היא "אדרינוס" (או "אדריאנוס קיסר") שחי בימי התנאים. אבל בספרי לא הובאה גירסא כזו.

לקראת שבת

(ב) לאידך, שאלה הנ"ל של ה"תלמיד ממולח" [מדוע דרש הקב"ה שצ"ל "נבונים" בשעה שידע שנבונים לא אשתכח], אינה שאלה רצויה – ולזה רמז רש"י בהקדימו כי "זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי"²⁶, כלומר, אין זו שאלה של חכמי ישראל, אלא של אינו יהודי, ועוד זאת, שזוהי שאלתו של "אריוס" שהי' כומר. והיינו כי שאלה כזו (שאינה בענין הבנת דברי תורה, אלא) על הנהגת הקב"ה, יכולה לגרום חלישות ח"ו בעניני אמונה כו'²⁷.

וזהו שמשמענו רש"י בהביאו "זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי", להזהיר את ה"תלמיד הממולח" משאלות כאלה, אע"פ שאין זו שאלה של הבל, והראי', שרבי יוסי השיב על שאלה זו, ועוד זאת – שהשאלה הועתקה ונקבעה בתורה (שהרי רק מספר מועט ביותר מהשאלות ששאלו חכמי או"ה את חכמי ישראל מפורש זה בתורה)].

"אריוס" היתה רק "מה בין חכמים לנבונים" (ולא שאלה הנ"ל של ה"תלמיד ממולח") – כי מפשטות הענין משמע, ששאלתו היתה על לשון "נבונים" שבכתוב זה דוקא, והיינו משום שלא הי' קשה לי' מהו החילוק בכלל בין חכמים לנבונים (שזה הי' ידוע לו, ומצינו ריבוי כתובים בתנ"ך שבהם נאמר "חכמה" ו"בינה" וכיו"ב), אלא רק כאן הוקשה לי', דכיון ש"נבונים לא מצאתי", עכצ"ל שהכוונה לדרגא מיוחדת בענין ה"נבונים", כנ"ל באורך.

(27) להעיר מזה"ק קנט, א.

[ויש להוסיף, שגם את"ל שהכוונה לר' יוסי האמורא – הרי ע"פ הידוע בענין ד"דייק בשמא" (יומא פג, ב) מובן, דכיון שנקרא באותו השם של רבי יוסי התנא, מסתבר לומר, שתכונותיו היו דומות לתכונותיו של רבי יוסי התנא (ע"ד משנ"ת במק"א (לקו"ש ח"ז ע' 358 ואילך) בנוגע לר' שמעון בן נתנאל ורשב"י), היינו שגם אצלו היתה התכונה ד"בינה" (נימוקו עמו)].

(26) ואין זו סתירה לפשטות הענין, ששאלתו של

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

קביעות עתים לתורה

"קביעות עתים לתורה בכל יום ויום פועלת להיות מזוככים יותר ("איידעלער"), הבית נהי' מזוכך יותר ובדרך ממילא הנה הדרכת הבנים והבנות הם בדרכי אהבת התורה וחיבת הקודש, וזוכים לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ביראת שמים"

התורה מאירה בבית

הדבר ידוע אשר גופא בתר רישא גרירא, האיש הוא רישא דביתא, וגופא הם אשתו ואנשי ביתו בתר רישא גרירא, דכאשר האיש יש לו קביעות עתים לתורה, הנה לבד זאת אשר יש לו חשיבות בביתו, – כי סוף סוף הנה כל בני ובנות ישראל, ד' עליהם יחיו, הם אוהבי ותומכי תורה בעצם נקודת לבבם – הנה לבד זאת הרי התורה מאירה בביתו.

בזה שהגמרא, התניא והשולחן ערוך מונחים על השולחן, – לא רק שעומדים בארון, אלא הספרים מונחים על השולחן ומחכים עד שהבעה"ב יבוא – הרי אור התורה מאיר בבית.

אור התורה של בעל העסק שלומד בכל יום ויום, נרגש בכל הענינים הביתיים של כשרות צניעות ועוד, ובהדרכה של הילדים בפרט.

דבר מפורסם מוחשי, אשר קובץ על יד ירבה, – דמי שהוא לומד פרק אחד שחרית

לקראת שבת

ופרק א' ערבית ובהימים שהוא פנוי מעבודת עסקו מוסיף על זמן לימודו, ובפרט ש"ק ויו"ט – אשר במשך הזמן הנה נתעלה בעילוי אחר עילוי.

כי קביעת עתים לתורה בכל יום ויום פועלת שהוא נהי' מזוכך יותר, הבית שלו נהי' מזוכך יותר ובדרך ממילא הנה הדרכת הבנים והבנות הם בדרכי אהבת התורה וחיבת הקודש, וזוכים לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ביראת שמים.

אבל כאשר אין קובעים עתים לתורה, הנה מלבד זאת שנעשים ר"ל מגושמים ויורדים מדחי אל דחי, שנעשים ריק מכל ענין שכלי ומתגשמים במאד, ובני הבית נעשים מגושמים ונחתים, לבד זאת מאבדים את כל החשיבות בעיני בני הבית, ונאבד ר"ל כל רגשי קדש, נהיה ר"ל חשוך כל הענינים הקדושים והמאירים וח"ו וח"ו שיוורדים לדיוטא התחתונה אשר נמשלו כבהמות נדמו, אשר ח"ו רק החיים הגשמיים הם העיקר.

והנה רוב הבעלי עסקים מכירים בהאמת ומודים כי צריכים לקבוע עתים לתורה אבל טוענים המה כי אין עתם בידם וטרודים המה במאד עד כי גם כבוד להם להתפלל בציבור, ומה גם ללמוד בכל יום.

האכילה, השינה ולימוד התורה

בההתועדות דחג החגים – י"ט כסלו תר"ס, חארקוב – דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע על אודות נחיצת הלימוד דא"ח בכל יום ויום גם לבעלי עסקים, והטרודים ביותר פעמים ושלש בימי השבוע ובשבת קדש.

אחד מגדולי הבעלי עסקים בן תורה מגזע היחס, אמר:
רבי, אין זמן, אנו מאד עסוקים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: מדוע דוקא עבור זה שצריכים ללמוד חסידות אין זמן, שלא יהי' זמן עבור אכילה, שינה, עבור דברים בטלים.

הסוחר: רבי איננו אוכלים, איננו ישנים, אנו טרודים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אם היו נותנים את כמות הזמן שלא אוכלים, ושלא ישנים, עבור לימוד, הי' נהי' עולם מואר ("א ליכטיקע וועלט").

...למותר להגיד כמה מן הצדק יש בדברי קדש אלו, על אכו"ש ושינה יש זמן לכל בעל עסק גם הטרוד ביותר ורק על קביעות עתים לתורה אין זמן.

ובמוחש רואים אנחנו אשר כמה בעלי עסקים הטרודים במאד מבלים זמן בכל יום על דברי הבל ובטלה, והכל עולה בחשבון של טרדה, ואין זה אלא לפי דאין לומדים תורה מתגשמים במאד ואין מרגישים בירידת מהותם.

לקראת שבת

כא

ובאמת הנה מי שיש לו מוח בקדקדו ומתבונן במעמדו ובמצבו של הבעל עסק בשכל בריא וישר, הלא יראה הפחיתות ושפלות הירידה הגדולה והעצומה, שעה אחת ללמוד תורת ה' – לכך אין לו זמן, ולבטל שעות בדברי הבלים – יש לו כן.

והנה כל זה הם טענות לאנשים פשוטים אשר הם בעצמם אינם יכולים ללמוד ורק יכולים המה להשתתף באיזה שיעור הנלמד ברבים, אבל לבני תורה אשר יכולים ללמוד בעצמם ועוזבים מקור מים חיים ועוסקים כל ימיהם לרבות הלילות רק בעסקיהם הגשמיים ואין להם קביעות זמן ללמוד בכל יום הנה לא זו בלבד שהוא העדר קיום מ"ע דלימוד התורה אלא עבירה היא בידם.

בדא"ח מבואר ענין מצוה ועבירה, דמצוה פירושו צוותא וחיבור, דהמצוה היא חוט המקשר את המצוה עם המצווה, היינו דע"י קיום המצות, הנה מתעלה המצווה ונכנס ברשותו של המצוה ומתחבר עמו, והיפוכו עבירה, דע"י שעובר על רצון ה', הרי הוא ח"ו עובר מרשותו של הקב"ה לרשות הקליפות וסטרא אחרא.

